מאי קעביד. כגולה שמעתין ל"ל מאי קעביד טפי מאחרייני וישלם כל אחד חלקו ואין לומר דליפטר דתניא פרק הפרה (לקמן נח.) אחד המוקק בור לי' ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים כולם חייבין אע"ג דבלאו איהו הוה מתה מיהו זה לריך לדקדק וכי בשביל שהשלין אים עץ בתוך אם גדולה יתחייב הא לא דמי אלא לאחד שחופר בור י' ובא אחר והשלימו לי"ח:

כולן פטורין. ויש לתמוה כדי להמית דבשאין בו כדי להמית אפילו לרבנן אחרון חייב כדמוכח בפ' כל הנשרפין (סנהדרין דף עח.): **ישלימנה.** בעל הבור ישלם אין לדרוש ישלם ישלים אבל ישלמנה משמע שהבהמה עלמה ישלם וזה אי אפשר שכבר מתה לפיכך יש לדרוש ישלימנה: **לא** ישלם. אע"ג דקרא בשומר שכר כתיב דפטור מאונסין מ"מ מדכתיב עד הטרפה לא ישלם יש ללמוד דהיכא דישלם לא ישלם כלום בשביל הטרפה עלמה:

הא משום דממילא כו'. כלומר מחד מיניהו לא אתיא אבל מתרוייהו אתיא במה הלד ולא אם להאריך ולדקדק בזה:

לא נצרכא אלא לפחת נבילה. אע"ג דבפ' המניח (לקמן לד.) אמרינן ליחשה בשעת העמדה בדין משום דקרנא דמורא קבירא בי' הסם משום דלא מתה ויש לו להמתין עד שתתרפא אבל הכא מיד היה לו למוכרה:

יביא

בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן [ט]תשלומי נזק [ה]מלמד [ו]שהבעלים מטפלין בנבילה מנא הני מילי אמר ר' אמי דאמר קרא [1]מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה אלא ישלימנה רב כהנא אמר מהכא [2]אם טרף יטרף יביאהו עד הטרפה לא ישלם עד טרפה ישלם טרפה עצמה לא ישלם חזקיה אמר מהכא [3]והמת יהיה לו לניזק וכן תנא דבי חזקיה והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק או אינו אלא למזיק אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי אי ס"ד נבילה דמזיק הויא ליכתוב רחמנא שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק וצריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא שכיחא אבל טרפה דשכיחא אימא לא צריכא ואי אשמועינן טרפה משום דממילא אבל מכה בהמה דבידים אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי הא משום דלא שכיחא והא משום דממילא אבל והמת יהיה לו דשכיחא ובידים אימא לא ואי אשמועינן המת יהיה לו משום דממונא קא מזיק אבל הכא דבגופא מזיק אימא לא צריכא [7]לרב כהנא [8]לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי הוה אמינא נבילה דמזיק הויא השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דאמר מר [4]ישיב [9]לרבות שוה כסף ואפילו סובין דידיה מבעיא לא נצרכא אלא לפחת נבילה לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף יביאהו עד

[1]אי דבלאו איהו לא אזלא פשיטא אלא דבלאו איהו אזלא מאי קא עביד מתקיף לה רב פפא והא איכא הא דתניא [א]ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי איתבר מאי קעביד סוף סוף מתניתא היכא מתרצא לא צריכא דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי והשתא איתבר בחדא שעה [2]דאמרי ליה אי לאו את הוי יתבינן טפי פורתא וקיימין [א] ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר לא צריכא [3]דבהדי דסמיך בהו תבר [ב] פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי [5]קמ"ל דכחו כגופו דמי דכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר ותו ליכא והא איכא הא דתניא [6] [4]הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה ומת כולן פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו בקטלא לא קמיירי ואיבעית אימא בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקימנן דלא כרבי דלא כר' וכרבנן מוקמינן כר' יהודה בן בתירא ולא כרבנן לא מוקמינן: חבתי בתשלומי נזקו: חבתי

[6]אי דבלאו איהו לא אזלא פשיטא. לין זו הכשרתי במקלת נזקו אלא כל נזקו ולא דמי להשלים בור לעשרה דאע"ג דקי"ל בור ט' אלא עבדי מיתה ונזקין מיהא עבדי וסייע הראשון בהגרמת מיתתו ואלטריכא למיתני דאחרון חייב: **מאי קעביד.** ואינו חייב כלום: **מרבה בחבילות.** שריבה חבילות זמורות בהדלקה של חבירו וקירבה ע"י החבילות לגדש אחרים שהיה בדין שיהא הוא חייב ולא הראשון [7]: **פשיטא.** ולמה הוה לן למיתנייה הרי הראשון לא סייע כלום דכל מה דשביק ליה מעמיא ואזיל אבל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא האחרון מקרבה: **כגון פפא בר אבא.** שהיה בעל בשר: **פשיטא.** דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקין והרג חליו או רובו אלא משום הכי הוא דמפטר דאמר ליה אי לאו אתה הוה מחזיק ולא הוה מיית אבל אלו לא שברו כלום כל זמן שלא בא זה: **מתניתא.** דספסל: **היכא מיתברא.** הואיל ומותבת הכי אבל מוסר שורו ומרבה בחבילות לא מתניתא ניהו אלא מסברא הוי מקשי לה: **דבלאו איהו הוה מיתבר בתרי שעי.** ולהכי אלטריך למיתנייה לאשמועינן דאפי' הכי חייב ומיהו בהדי ההיא דחופר בור לא מלי למיתנייה דתהוי הך כהכשר במקלת נזקו דמתני' דהאי לא מקלת נזק הוא אלא כל נזק שהראשונים לא התחילו לשברן כי היכי דחופר בור ט' הזיקתו הבל חוס של ט' והבל חוס של י' הרגו: **ולימא להו אי לאו אתון בדידי.** לאחר לא הוה מיתבר ואתם כשיבתני היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם אתם כמוני שברתם וגבי משלים בור לעשרה ליכא לאקשויי הכי דמתי הוה ליה לקמא למיעבד: **לא צריכא דבהדי דסמיך עלייהו.** [ג] לעולם דבלאו איהו לא הוה מיתבר כלל ודקאמרת פשיטא לא צריכא דלא יצב עליו אלא עמד על רגליו ונסמך עליהם ואתא לאשמועינן דכחו כגופו דמי: **סמך בהו.** נסמך עליהם ולא יכלו לעמוד. ליצנא אחרינא דזגא מזגא גרסינן כדאמרינן בעלמא מזי למיזגא עליה (שבת דף מח.): **פטורין.** שאין ידוע על ידי מי נהרג: **שקירב מיתתו.** ופלוגתייהו דרבי יהודה בן בתירא ורבנן מפ' בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין (דף עח.) ר' יהודה סבר כי יכה כל נפש אדם כתיב [8] דמשמע כל דהו נפש ורבנן סברי כולה נפש משמע והיינו הכשרתי במקלת נזקו דומיא דחופר בור שהראשון הזיק והאחרון הרג: **דלא כרבי וכרבנן מוקמינן.** דהלכה כרבים: **בנזקו לא קתני.** דליהוי משמע שישלם שור גמור מי והוא יטול את הנבילה: **אלא בתשלומי נזקו.** דמשמע השלמה שיטול ניזק את הנבילה וזה משלים לו מה שחסתמו מיתה: **תשלומי נזקו מלמד כו'.** לשון השלמה משלים לו לניזק: **הבעלים מטפלין בנבילה. ישלימנה.** משמע שישלם המותר: **יביאהו עד.** דרש השתא הכי אם טרוף יטרף השור בפשיעתו של שומר שכר דהאי קרא בשומר שכר כתיב כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף נד:) פרשה שנייה נאמרה בשומר שכר יביאהו עד הטרפה ישלם כל ההיזק עד דמי הטרפה אבל דמי הטריפה עלמה לא ישלם דניזק מטפל וטורח בנבילה לאוכרה: **אי ס"ד נבילה דמזיק.** קרא מיניה דלא אלטריך להכי דפשיטא לן כיון דשלם שור תחת השור נבילה שלו היא: **לניזק.** שיטלנו בדמים ועליו ישלים המזיק: **מכה בהמה לא שכיחא.** שיהא אדם מזיק בהמה של חבירו לפיכך לא החמיר עליו הכתוב לטרוח במכירת הנבילה: **טריפה דממילא.** שהאבד טרפה והשומר לא נתכוון אמטו להכי חס רחמנא עליה דלא למיטרח בנבילה: **דבידים.** קא מזיק אימא על המזיק לטרוח בנבילה ומשלם הדמים קמ"ל: **והמת יהיה לו.** משמעי בשור נגח דשכיח ובידים הוא ממש [9](שהשור) הוא [10](ממונו של מזיק) נתכוין להזיק: שומר שכר שפשע ונטרפה על ידי זאב כמזקי גופו חשיב ליה שהרי היה עליו לשומרה: **השתא אי הוו ליה טריפות.** למזיק כשיעור כל דמי נזקו הוה יהיב ליה בעל כרחיה דניזק דאמר מר יביאהו עד הטרפה לא ישלם כלומר מה שהיתה שוה עד שנעשית טרפה לא

[1] נקמן כו: סנהדרין עח., [2] [מוספסי ס"ח], [3] [לקמן טו. נג:], [4] נ"ל לרבא וכן הוא בפסח"י ועי' ר"מ, [5] [נעיל ז. וש"נ], [6] שיין לע"ל, [7] ע"כ שיין לע"ל, [8] [ויקרא כד], [9] רש"ל מ"ז.

תורה אור השלם

1. וּמַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: ויקרא כד יח
2. אִם טָרֹף יִטָּרֵף יְבִאֵהוּ עֵד הַטְּרֵפָה לֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב יב
3. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֻנוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לו
4. בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד

גליון הש"ס

גמרא קס"ל דכחו כגופו. לקמן דף יז ע"ב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר). תפ"מ וט"ס הרמב"ם ל"ג ולימא עד ל"ל: [ב] שם פשיטא. נ"ב הרמב"ם ל"ג כאן אלא קודם ל"ל. (ועי' בהגר"א סימן שפא): [ג] רש"י ד"ה לא צריכא כו' לעולם כו' נ"ב רש"י מפרש דקושית ולימא כו' קאי גם אדישא דלף דבלאו איהו לא מיתבר כלל דאי אדסמיך ליה מאי קאמר דבהדי כו' מבר כו' קמ"ל כו' ל"ל כלל אף שנשבר על ידם לבד ובתרתי שני. אבל אי קאי אדישא ע"כ צריך שביתתו גם כן וקמ"ל דאף שביבר בסמיכה ח"ש פשיטא מהו דתימא כו' וח"ש רש"י לעולם כו' ודקאמרת כו' והוא תירוץ על קושיא שניה פשיטא ועל קושיא הראשונה ולימא תירץ רש"י בד"ה סמך כו'. אבל הטור פי' דקאי רק אדסמיך לא צריכא דבלאו כו':

רבינו חננאל

(המשך)

ישלם ט) רב חזקיה אמר והמת יהיה לו לניזק. וכן תנא דבי חזקיה. ואסיקנא אי סלקא דעתך נבילה דמזיק הוי ליכתוב רחמנא שלם ישלם שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק. נימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף

ט) אולי ל"ל עד שנעשית טרפה ישלם טרפה עצמה לא ישלם.

מוסף רש"י

הכוהו עשרה בני אדם כו' כולן פטורין. דנעיין שיכה כל נפש אדם, כל הנפש ולין כאן מכה כל הנפש, ופטורים ממיתה (לקמן כז.). **תשלומי** נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה. תנא דמתניתא דרש ליצנא דמתניתין דתנן משלם תשלומי נזק במיטב הארץ ותנא עלה בברייתא דהאי דנקט תנא דמתני' תשלומי נזק ולא תנא משלם את הנזק, לאשמועינן אתא שהניזק נוטל את נבילתו ומעפל בה ומוכרה והמזיק משלים עליה מה שחייבתו תורה, אם חסר חלי ואם מועד הכל (כתובות מא.) שאמין לו הנבילה של בהמתו שמתה על ידי זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם דמיהן (ב"מ צז.). **ישיב.** כסף ישיב לבעליו, דהוה ליה למיתבב בעל הבור ישלם כסף לבעליו, ישיב דכתב רחמנא למה לי, הואיל וכבר כתיב ישלם, לרבות כל הבטות (לעיל ז.).

רבינו חננאל

וכי אין מכשיר מקצת נזק וחייב בכל אלא זה והתניא חמשה שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחר וישב עמהן ושברו אחרון חייב. ואתינן לדחויה כדדחינן מסר שורו לה' בני אדם ומרבה בחבילות ואוקימנא דוגא מיזגא ובלא איהו לא מיתבר מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל. אוקימנא להא דת"ר הכשרתי מקצת נזקו כו' כרבנן ודלא כרבי ואקשי' והתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה [ומת] פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר אחרון שקירב מיתתו [חייב] הנה ר"י בן בתירא סבר המכשיר במקצת נזק חייב בכולו נוקמיה לדידיה ומפרקינן דחינן לה מיחידאה ומוקמינן לה כרבים שפיר אבל לדחויה מרבנן ולוקמה כר' יהודה בן בתירא דהוא יחיד לא: פיס' חבתי בתשלומי נזקו. דייקינן ממתני' שאינו חייב בכל הנזק אלא בתשלומו כגון הא דתניא תשלומי נזק מלמד שהבעלין מטפלין בנבילה ואפקה ר' אמי ממכה [נפש] בהמה ישלמנה דדרש ביה ישלימנה. רב כהנא מפיק לה מהא הטרפה לא ישלם כלומר מה שהיתה שוה עד שנעשית טרפה לא

ופטור

יביא עדים שנטרפה באונס ופטור שאול אומר יביא עדודה לב"ד מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר פחת נבילה דניזק הוי ומר סבר דמזיק הוי לא דב"ע דניזק והכא בטורח נבילה קמיפלגי והתניא אחרים אומרים [א]מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו ת"ל [1]כסף ישיב לבעליו והמת אמר ליה אביי לרבא האי טורח נבילה ה"ד אילימא דבבירא שויא זוזא ואגודא שויא ארבע כי טרח בדנפשיה טרח א"ל לא צריכא דבבירא שויא זוזא ואגודא נמי שויא זוזא ומי איכא כה"ג אין דהא אמרי אינשי כשורא במתא בזוזא כשורא בדברא בזוזא [ב]אמר שמואל אין שמין [2]לא לגנב [3]ולא לגזלן אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי איבעיא להו ה"ק אף לשואל שמין ואבא מודה לי או דלמא ה"ק ואני אומר אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי ת"ש [ג]דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה תברה אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא ש"מ אין שמין אדרבה מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי [ד]ושתיק ש"מ שמין איתמר אמר עולא א"ר אלעזר [ה]שמין לגנב ולגזלן רב פפי אמר אין שמין והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן [ו]אבל לשואל שמין כדרב כהנא ורב אסי ואמר עולא א"ר אלעזר שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני [ז]מונין לה מן הראשון א"ל רבא מה דעתך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מטהרת לה מראשון אלא אמר רבא [ח]לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני מאי קמ"ל [ט] דאין מקצת שליא בלא ולד תנינא [י]שליא שיצתה מקצתה [יא]אסורה באכילה סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה אי ממתני' הוה אמינא דיש

ופטור. דשומר שכר פטור בשונסין כדכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב:) **יביא עדודה.** נבילה: **לב"ד.** לשומה כמה היא שוה וכי משמע קרא (בראשית מט) בנקר יאכל עד דהיינו שלב כדמתרגמינן עדלה. מפי מורי: **מאי לאו בהא קמיפלגי. דבשונסין הא ודאי לא פליג אבא שאול למימר דאפי' נטרפה בשונס יהא חייב דאין שומר שכר חייב בשונסין אלא ה"ק אם נטרפה בפשיעה שיהא בר תשלומין יביא עדודה ויוסיף מדיתו על הדמים שהיא שוה בשעת מיתה דאי משום דמיס דהשתא לא איצטריך דהשתא אי אית ליה נבילות אחרינתא יהיב ליה כל שכן הא אלא לפחת נבילה אתא וה"ק דלא מפיק ליה להך דרשה סבר פחת נבילה דמזיק הוי הלכך לא מצי לאוקמי לקרא להך דרשה דאי משום דמיס דהשתא לא איצטריך דהא תניא יביא לרבות שוה כסף: **בטורח נבילה.** להביאה ממקום שתתה שם [1](למקום שהיתה שם) אבא שאול סבר על המזיק הוא: **והתניא.** בריתומתא: **כסף ישיב לבעליו והמת.** משמע שאף המת ישיב לבעליו: **ואגודא.** שפת הכור: **בדנפשיה קא טרח.** וריוח דנפשיה קא עביד דשייס ליה לניחא בדמי יתירי ולמה לי קרא דוהמת: **כשורא.** קורה: **בדברא.** בשדה ואע"ג שמחוסר הבאה לעיר נמכר בזוז: **אמר שמואל.** מנהג דיינין הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל בהמה או כלים ונפחתו אינו אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר גנב הפחת אלא יאכלם בהמה וכלים מעולים והשברים שלו: **אלא לנזקין.** שמין כדכתיב והמת יהיה לו: **ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי.** רב: **אף לשואל שמין.** ולניזקין קאי: **או דלמא אף לשואל אין שמין.** והאי אף אלגנב וגזלן קאי: **מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי.** בנבא מציעא בפ' השואל (דף לו:): **שליא שיצתה כו'.** דקי"ל המפלת שליא יושבת עליה ימי טומאה וימי טהרה שאין שליא בלא ולד אלא שנמות בתוכה [ב] **מונין לה מן הראשון.** דמיום ראשון שנעשה בראשון משעת יציאת שליא: **דקא מטהרת לה מראשון.** שהרי אפילו י"ד של נקבה עם יום הראשון ודמים שתראה ביום ט"ו טהורין דהיינו קולא דאי הויא מנייא משני לא חיילא ימי טהרה עד למחר: **חוששת.** לטמא טהרות שנגע בראשון: **מימנא לא ממניא.** שבועיים דנקבה אלא משני: **מאי קמ"ל.** עולא דאמר חוששת: **דאין מקצת שליא בלא ולד.** ומש"ה חוששת שמא רוב מיתות הולד יצא באותו מקצת ומכי נפק רוב הוי ליה כילוד כדאמרינן במסכת נדה (דף מח.) יצא מאותן או מסורם עד שיצא רובו ומימנא ודאי לא מנייא בראשון דשמא לא נפק רובא עד שני דאי יש מקצת שליא בלא ולד לא הוה חייבינן לטמא טהרות דכולי האי לא חייבינן דיימא תרי חומרי דלמא נפקא ורוב נפקא: **שליא.** של בהמה: **שיצאה מקצתה.** קודם שחיטת הבהמה: **אסורה.** כולה ואע"פ שאין בה ולד: ה"ג **סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה.** כלומר מפני שהשליא סימן ולד בין באשה בין בבהמה שאין שליא בלא ולד אלא שנמות וחייבינן שמא באותו מקצת שיצא קודם שחיטה היה רובו של עובר וקיימא לן [ג] יצא רובו ה"ז כילוד ואינו נאסר באכילה כשאין קשורה בה כדאמרינן בהמפלת (נדה דף כו:) דלא אמרינן תולין את השליא בולד אלא בשליא הבאה אחר הולד ועוד י"ל דהתם אסרי בס"ס גזירה מקצת אמו כולה כדאמרינן בשמעתין: **בסימן** ולד **באשה** [כך] סימן ולד בבהמה. ואע"ת ואמאי תולה בהמה באשה ומתני' לא מיירי אלא בבהמה ויש לומר משום דבאשה פשוט לו יותר מבבהמה דהרי שפיר שהוא סימן ולד באשה אלא בבהמה כדתנן בהלוקח (בכורות דף יט:) סימן ולד בבהמה שליא ובאשה שפיר ושליא:

גזירה

תנינא בפ' בהמה שהיא מקשה לילד שליא שיצאת מקצתה

מסורת הש"ס

א) נקמן נד., ב"מ לו.; ב) [עי' תוס' ב"ב סב. ד"ה ומודה], ד) [עי' תוספות לקמן קמ. ד"ה מה. ותוס' ב"מ לו: לז. ד"ה זיל], ה) חולין קמ. עז., ו) [רש"ל מ"ז], ז) [נדה כד:], ח) [פס כו.], ט) [עי' בכורות מו:], י) פ"א דאהלות. רש"ל, כ) [פ' אמור פ' קיח], ל) [ועי' תוס' ב"מ לו: ד"ה זיל גיס],

תורה אור השלם

1. בְּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד

גליון הש"ם

גמ' דאין מקצת שליא בלא ולד. עיין נדה יח ע"ב תוס' ד"ה שליא בנית:

מוסף רש"י

אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין. דלמקרן הוא דשמין את הנבילה לניחא ומוסיף עליה מזיק עד שמשלים לו נזקו, אבל גנב וגזלן שגנבו בהמה ומתה או כחשה, אין שמין את הנבילה אלא שלהם תהא והם ישלמו בהמה מעליא (לקמן צז.). **תברה.** נפשיעה (ב"מ צז:). **דינא הכי.** שישלם לו כלי עשוי ומתוקן, והמגן גבי ניזקין תשלומי נזק מלמד שהבעלים מעפלין בנבילה, ששמין לו הנבילה של בהמתו שמתה ע"י זה שהיקה לו ועליה מוסיף ומשלם למיהן, הכי נמי יטומו לו שברי הראשון ועליהן ישלם דמיו חה יקר ויטורת ויקנה לו כלי אחר (שם צז.). **שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה.** אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה, לפי שהשליא סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה, ואיתיבין דלמא בההיא מקצת דנפיק יצא הראשון והוי כילוד הלכך טולה אסורה דשדינן לה בתר ראשון (חולין סח.).

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"ז מהל' גזקי ממון הל' יג סמג עשין קמ טור ש"ע מ"מ סימן תג סעיף ג:

צו ב מיי' פ"ל מהל' גניבה הל' טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עא טור ש"ע מ"מ סי' שנד סעיף ה:

קז ג מיי' פ"ב מהלכות גזלה ואבידה הלכה טו סמג עשין סט טוש"ע מ"מ סי' שסב סעיף יג:

קא ד מיי' פ"ל מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שדמ סעיף ב:

קב ה ו מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קיח ועשין רמג טור ש"ע י"ד סי' קלד סעיף ו:

קג ז מיי' פ"ה מהלכות מלכלות אסורות הל' יג סמג לאוין קלו:

רבינו חננאל

יביאהו עד יביא עדים שנטרפה באונס ופטור אבא שאול אומר יביאהו עד יביא עדודה לבית דין פי' יביא הנבילה בב"ד לשומה לניזק בתשלומין ש"מ דכל מה שפחתה הנבלה בין מיתה לתשלומין על המזיק. ות"ק חולק ואמר פחת הנבילה לניזק ונדחת האי סברא ואוקמוה כולי עלמא פחת נבילה דניזק הוי ובטורח נבילה פליגי. ת"ק סבר טורח נבילה דניזק ואבא שאול סבר על המזיק להישרה ולהביאו. והתניא אחרים אומרים מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו כו' וקיימא הא דאחרים כאבא שאול. ואוקימנא דבבירא שויא זוזא [ואגודא נמי שויא זוזא] וכדאמרי אינשי כשורא במתא בזוזא ובדברא בזוזא. אמר [שמואל] אין שמין לא לגנב כו' פי' כגון שגנב ראובן משמעון כלי או גזל ושברו או בעלי חיים ומתו או נשברו אין שמין השבר וממלא לו הדמים שהיה שוה מקודם שבירתו אלא משלם לו כלי כעין הכלי שגנב או גזל וכן בהמה והשבורה נוטלו הגנב או הגזלן ואסיקנא כי הא דגרסי' בפרק השואל פרה מחבירו דההוא דשאיל נרגא מחבריה תבריה אתא לקמיה דרב אמר ליה שלים ליה נרגא מעליא אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין. והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לשואל. כיון שהזכיר שמועות דעולא משלימם. אמר עולא אמר ר' אלעזר שליא שיצאת מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון פי' ד' ימי טומאה לזכר וי"ד לנקבה מונין מן היום הראשון ואקשי עליה האי חומרא קולא הוא דקא חשבת [לה] ליולדת מיום ראשון והיא לא ילדה אלא בשני ותטהרנה בח' שהוא ד' ליום ב' ועדיין טמאה היא היום כולו. ופריק רבא לחוש לטומאה חוששת אבל למנות ד' לזכר וי"ד לנקבה משני מונין. ומה בא עולא להודיענו דאין מקצת שליא בלא ולד

פג.) אין רואה הא יש [1]רואה יביא עדים שנטרפה ופטור דמשמעות דורשין מיכא ביייהו: **יביא** ארורה לב"ד. פי' שמתה בלא ברכה ואית דגרס עדורה כמו אחת מהנה לא נעדרה (ישעיה לד) ובקונטרס גרים עדודה כמו יאכל עד:

בשאלתות דרב אחאי [2] גרי' אמר שמואל אמר לי אבא ולא כפ"ה דפירש דמנהג דיינין כך הוא:

אין שמין לא לגנב ולא לגזלן. פ"ה אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשברים שלו ואע"ג דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי' סובין גנב וגזלן שאני משום דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן מ"ר אבא בר ממל חייס שמים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין מ"ר אבא בר ממל והשיב הגזלה אשר גזל כאשר גזל והיינו טעמא דגנב וגזלן קנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים אבל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק וה"ט דמ"ד אף לשואל כיון דחייב באונסין נמצא שקנאו משעה שהוציא מיד הבעלים והדמים הוא דנתחייב כמו גנב וגזלן [3]:

דקא מטהרת לה מראשון. פירוש שמופרת י"ד של נקבה מראשון והדמים שתראה בט"ו יהיו טהורין וא"ת ואמאי לא יהיו טהורים דלמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפי' לא יצא דלמא הוא זכר וי"ל דלא מצי למיסרי מספק ספיקא דהוו תרי קולי דשתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תשתרי נמי מספק ספיקא דשמא לא יצא רובו ביום ראשון ואפי' יצא רוב דלמא נקבה היא והשתא בתחילה התירו משום דשמא זכר השתא נתירו משום שמא נקבה הרי ממה נפשך נעשה איסור וכה"ג תנן בהמפלת (נדה כט.) תשב לזכר ולנקבה ולנדה אע"ג דכל איסור באפי נפשיה הוי ספק ספיקא: **דאין** מקצת שליא בלא ולד. וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרי' ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא וי"ל דשמעתין מיירי לענין לאוסרה לבעלה:

שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה. פי' לאסורה אפי' מה שבפנים דשמא באותו מקצת שיצא יצא ראשו של ולד והוי כולו כילוד ולא קרינן ביה כל בהמה תאכלו דאם יש מקצת שליא בלא ולד היה לנו להתיר מטעם ס"ס מימה דסוגיא דהכא מוכח דשרי ר' אלעזר בשליא שיצאה מקצתה אי הוי ס"ס באכילה ובסוף בהמה המקשה (חולין עז:) משמע דאפילו בס"ס אסר רבי אלעזר דעל הך משנה דשליא שיצאה מקצתה קאמר ר' אלעזר לא שנו אלא בשאינו קשורה בולד אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר ובשאין קשורה ע"כ לא הוי אלא ס"ס כדקתני בברייתא דקתני התם שמא נימוח שפיר של שליא כו' וא"כ בשאין קשורה תשתרי דשמא אין שם ולד אחר ואפי' יש שם ולד אחר שמא לא יצא רובו וי"ל בריתא דקתני התם שמא כו' מיירי בשליא של אחר הולד ור' אלעזר מיירי בשליא שקודם הולד דודאי יש שם ולד אחר

יביא עדים שנטרפה באונס. ואיסי דורש בפרק האומנין (ב"מ פג.) אין רואה הא יש [1]רואה יביא עדים שנטרפה ופטור דמשמעות דורשין מיכא ביייהו: **יביא** ארורה לב"ד. פי' שמתה בלא ברכה ואית דגרס עדורה כמו אחת מהנה לא נעדרה (ישעיה לד) ובקונטרס גרים עדודה כמו יאכל עד:

בשאלתות דרב אחאי [2] גרי' אמר שמואל אמר לי אבא ולא כפ"ה דפירש דמנהג דיינין כך הוא:

אין שמין לא לגנב ולא לגזלן. פ"ה אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשברים שלו ואע"ג דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי' סובין גנב וגזלן שאני משום דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן מ"ר אבא בר ממל חייס שמים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין מ"ר אבא בר ממל והשיב הגזלה אשר גזל כאשר גזל והיינו טעמא דגנב וגזלן קנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים אבל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק וה"ט דמ"ד אף לשואל כיון דחייב באונסין נמצא שקנאו משעה שהוציא מיד הבעלים והדמים הוא דנתחייב כמו גנב וגזלן [3]:

דקא מטהרת לה מראשון. פירוש שמופרת י"ד של נקבה בט"ו יהיו טהורין וא"ת ואמאי לא יהיו טהורים דלמא ביום ראשון יצא ראשו או רובו ואפי' לא יצא דלמא הוא זכר וי"ל דלא מצי למיסרי מספק ספיקא דהוו תרי קולי דשתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תשתרי נמי מספק ספיקא דשמא לא יצא רובו ביום ראשון ואפי' יצא רוב דלמא נקבה היא והשתא בתחילה התירו משום דשמא זכר השתא נתירו משום שמא נקבה הרי ממה נפשך נעשה איסור וכה"ג תנן בהמפלת (נדה כט.) תשב לזכר ולנקבה ולנדה אע"ג דכל איסור באפי נפשיה הוי ספק ספיקא: **דאין** מקצת שליא בלא ולד. וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרי' ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא וי"ל דשמעתין מיירי לענין לאוסרה לבעלה:

שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה. פי' לאסורה אפי' מה שבפנים דשמא באותו מקצת שיצא יצא ראשו של ולד והוי כולו כילוד ולא קרינן ביה כל בהמה תאכלו דאם יש מקצת שליא בלא ולד היה לנו להתיר מטעם ס"ס מימה דסוגיא דהכא מוכח דשרי ר' אלעזר בשליא שיצאה מקצתה אי הוי ס"ס באכילה ובסוף בהמה המקשה (חולין עז:) משמע דאפילו בס"ס אסר רבי אלעזר דעל הך משנה דשליא שיצאה מקצתה קאמר ר' אלעזר לא שנו אלא בשאינו קשורה בולד אבל קשורה בולד אין חוששין לולד אחר ובשאין קשורה ע"כ לא הוי אלא ס"ס כדקתני בברייתא דקתני התם שמא נימוח שפיר של שליא כו' וא"כ בשאין קשורה תשתרי דשמא אין שם ולד אחר ואפי' יש שם ולד אחר שמא לא יצא רובו וי"ל בריתא דקתני התם שמא כו' מיירי בשליא של אחר הולד ור' אלעזר מיירי בשליא שקודם הולד דודאי יש שם ולד אחר

גזירה מקצתה אטו כולה. לאו דוקא דאיך נוכל לטעות להתיר כולה שגם ביציאת מקצתה היולא אסור מדאורייתא ולא קאמרינן גזירה מה שבפנים אטו מה שבחוץ ועוד אי גזרינן אטו כולה בשאה נמי לגזור אלא י"ל דאטו רובא קאמרינן דאי שרית ביציאת מקצת מה שבפנים משום כל אשר בבהמה אע"פ שיש לחוש שמא יצא ראשו באותו מקצת יבא להתיר ביציאת רובו אותו מיעוט שבפנים מהאי טעמא ולא ידעו שבמקצת הוי ספק ספיקא אבל גבי אשה לא שייך למגזר דלא אתי למיטעי דליכא טעמא במה יטעו להשוות רוב למקצת אבל בבהמה יטעו לומר שמה שבפנים לעולם אינו כילוד כל זמן שלא יצא א"נ באשה לא גזרי למנות מיום ראשון דחומרא דאתי לידי קולא היא דדלמא לא ימנו מיום ד' למיהב לה ימי טומאה א"נ באשה לא גזרינן דאפושי טומאה לא מפשינן כדאמרינן בגילה (דף ז.) מיהו לעיל פירשנו דלא איירי לענין טומאה אלא לאחוסרה לבעלה ופי' הקונטר' דבאשה לא שייך למגזר דלא אתי למטעי דכיון דחזו דמכי ילדה בשני מטמינא לה וקשה דהא דחזינן דמטמאינן לה בשני אמרי משום דנפקא כולה:

בכור שנטרף בתוך ל' יום. פ"ה שנהרג וכמת מעצמו לא איצטריך קרא לאשמועינן דאין פודין דהא כתיב ופדויו מבן חדש תפדה אבל נהרג איצטריך לאשמועינן דלא אמרי' אי לאו דאקטיל הוי אי ולא נפל הוי ולפרקיה משמע קצת דאם קיים לן בגויה דכלו לו חדשיו ומי היה מייב לפדותו וקשה דבפרק יש בכור (בכורות דף מט.) אמר גבי פודה בנו תוך ל' יום ונתאכלו המעות לאחר זמן אין בנו פדוי ואמאי והא אגלאי מילתא למפרע דלא נפל הוא אלא ודאי גזירת הכתוב היא מופדויו מבן חדש תפדה דאפי' קיים לן שכלו חדשיו לריך ל' יוס ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן (שבת דף קלה:) כל ששהה ל' יוס בלא אינו נפל ה"ג דלשון (שם) מ' ימים בבהמה אינו נפל מדכתיב מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן ואפ"ה כי קיים לן דכלו חדשיו הוי מחוסר זמן תוך שמנה כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף ו:) דאמר [בכור] מאימתי מונין לו שנה חד אמר משעה [שנראה] להרצאה וחד אמר משעה שנולד ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום ומוקמינן לה בתם דקיים ליה בגויה דכלו לו חדשיו ואפ"ה לא חזי להרצאה עד מ' ועוד דבסוף הקומץ רבה (מנחות דף לז.) מחייב גבי בכור שיש לו ב' ראשים ליתן לו י' סלעים לכהן ופריך עלה מבכור שנטרף דפטור ואי נטרף היינו נהרג היכי מדמי ליה להכי ועוד דלא הוה ליה למימר נטרף אלא נהרג ועוד דאסיק גמרא אך חלק הא כיון שנהרג תוך ל' יוס מופדויו מבן חדש נפקא ומפ' ר"ת שנטרף היינו שנעשה טרפה והשתא מדמי ליה שפיר בהקומץ לבכור שיש לו ב' ראשים דהוי נמי טרפה):

בהמה נפה. אין עיקר הדבר כאן ובפ"ק דקדושין (דף כה:) האלכתי: **מה** שעל בניהן ובנותיהן אין שטין. שמתביאין להביאם לב"ד ומתאי אהדדי ופסק רב אלפס דוקא בגדי חול אבל בגדי שבת שמין ואכי אינא בירושלמי): **בגדול אחי**. אם מוחין הראשון בידם שמין אבל כל זמן שלא מיחו מיחו מסתמא ניחא להו כי היכי דלשתמעי מיליה כדאמרינן בהניזקין (גיטין נב:) גבי עמרם לבעא:

לא מבעיא שומר חנם שמסר בו'. פי' דפטור אם נגנבה או נאבדה ומיהו שומר שכר כי משלם משלם לבעלים כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ לו:) דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרטו של חבירו: **דעלויי** עלייה לשמירתו. אין לפרש עלייה שאם נגנב תחזור לבעלים דהא גרועי גרעיה לא אפשר לפרש בענין זה אלא העילוי והגרעון הוי דשומר שכר מסר נפשו טפי לשומרו משומר חנם: **את** מהימנת לי בשבועה. לפי טעם זה אם השני נאמן יותר מן הראשון נראה דפטור אבל בהמפקיד (שם) איכא טעמא אחרינא דאין רצוי שיהא פקדוני ביד אחר ואין שני טעמים הללו שוין כדמוכח התם ואין להקשות לעולא דהכא היכי פליג אההוא טעמא הא מתניתין היא בפ' כל הגט (גיטין כט.) אם אמר טול ממנה קפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצוי שיהא פקדוני ביד אחר וי"ל דההוא לכתחילה אבל לא מלינו שיתחייב בדיעבד על כך: **אפילו** מן גלימא דעל כתפיה. אם יש לו שנים דאם אין לו אלא אחד הא אמר בפ' המקבל (ב"מ קיב.) דמסדרים לב"ח ח"ג בטלית שהוה מאה מנה שמלבישין אותו בטלית הראוי לו ולא כר"ע דאמר בפ' המקבל (שם קיג:) כל ישראל ראויין לאותו אילטלא ור"ת פוסק הלכה דאין מסדרין:

בגון שעשאו אפותיקי. והשתא גבי מיתמי כמו מלוקח ואע"ג דמיתמי לא שייך טעמא משום קלא כמו בלוקח דלגבי דידהו ומלקוחות אפילו למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי ולא מיתמי ובשלמא בלקוחות איכא לפלוגי בין

דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה קמ"ל ואמר עולא אמר רבי אלעזר [א]בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו וכן [ב]תני רמי בר חמא מתוך שנאמר [ג]פדה תפדה יכול אפי' נטרף בתוך ל' יום ת"ל [ד]אך חלק ואמר עולא א"ר אלעזר [ה]בהמה נפה נקנית במשיכה והא אנן תנן במסירה הוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכ"א [ו]זו וזו במשיכה ר"ש אומר זו וזו בהגבהה ואמר עולא אמר ר' אלעזר [ז]האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין אמר רב פפא פעמים אף מה שעליהן אין שמין [ח]משכחת לה בגדול אחי דניחא להו דלשתמעון מיליה ואמר עולא א"ר אלעזר [ט]שומר שמסר לשומר פטור ולא מיבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו אלא שומר שכר שמסר לשומר חנם דהשתא גרועי גרעיה לשמירתו נמי פטור שהרי מסר לבן דעת [י]רבא אמר [יא]שומר שמסר לשומר חייב ולא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעיה לשמירתו אלא [יב]אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה האי לא מהימן לי בשבועה ואמר עולא א"ר אלעזר [יג]הלכתא גובין מן העבדים אמר ליה ר"נ לעולא אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי לא מיניה [יד]מיניה אפי' מגלימא דעל כתפיה הכא במאי עסקינן שעשאו אפותיקי כדרבא [טו]דאמר רבא [יז]עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו [יח]שורו אפותיקי [יט]ומכרו אין ב"ח גובה הימנו מ"ט הא את ליה קלא והא לית ליה קלא לבתר

בתונסין ולא מני ח"ל בעל הבית פשעת שמסרת לאחר שהרי מסרה לבן דעת: **חייב**. אפי' בתונסין: **בשבועה**. דשומר חנם נשבע שלא פשע: **גובין** מן העבדים: **אפי' מיתמי**. אם מת לוה ונפלו קמי יתמי מי א"ר אלעזר דבעל חוב גובה מן העבדים דכמקרקעי דמו: **מיניה**. מן הלוה עצמו א"ר אלעזר דב"ח גובה מן העבדים: וקפריך **מיניה אפי' מן גלימא דעל כתפיה: אפותיקי**. אפה תהא קמי. כלומר מזה יהא לך פרעון ומשמעינן רבי אלעזר דאם מכרו גובה בעל חוב ממנו:

לבתר

[א] מנחות לז., [ב] [ספרים ה. וש"נ], [ג] קדושין כה: ב"ב פו:, [ד] ב"מ לו., [ה] [לקמן טו: ב"מ לו:], [ו] [ב"ב קכח.], [ז] [שם קמ.], [ח] לקמן לב: ב"ב מד: (גיטין מא.), [ט] [עי' תוס' מכותות מט: בד"ה הוא ותוס' לקמן קח: קט. ד"ה לוה], [י] [עי' תוס' ממחות לז. ד"ה שומע], [יא] [פ"א דקדושין סוף ה"ד],

מוסף רש"י

יכול אפילו נטרף. נהרג, בתוך ל' יום. נמי מייב, דלעו"ג לכתיב ופדוי מבן חודש תפדה, אפילו הכי הכא איכא למימר אם לא נהרג הוי מי ל' ובכור מעליא הוא (מנחות לז.) ב"א שנטרף, שעלדו לו שימני טריפה כגון ניקב קרום של מוח (ש"מ שם). והא אנן תנן במסירה. בעליה מוסרים אותה לנוקח באפסר או בשערה כדתניא כילד במסירה כו' אבל משיכה לא מקנא, דאין דרכה בכך להוליכה לפניו (קדושין כה:). זו וזו בהגבהה. ולא במסירה ולא במשיכה (שם). שומר שמסר לשומר פטור. מכל מה שהיה נפטר אם שמרה הוא עצמו (ב"מ לו.). ולא מיבעיא כו'. דפטור מן האונסין ואין לך לומר פשיעה היא זו שמסרה לאחר (שם). האי לא מהימן לי בשבועה. שנאנסה (לקמן נו:) ואני אומר שישנה בידו, או אבלה, או פשע בה (ב"מ לו:). גובין מן העבדים. בעל חוב שמת גובה מעבדי יתומים, דכמקרקעי דמי (רשב"ם ב"ב קכח.). עשה. לוה, עבדו אפותיקי. לבעל חובו, ומכרו. אחרי כן הלוה לאיש אחר (שם מד:). הא את ליה קלא. אספרו לקוחות מנאמיהו, והא לית ליה קלא. פרה וטלית ולא ידעו הלקוחות להחזיר (שם).

רבינו חננאל (המשך)

אשתו ולא בכסות בניו כו' וכיון דחזא דשקל אחוה מחפוסת הבית ומלביש לאשתו ולבניו מחל לפיכך כשבאין לחלוק אין לו לחזור ואם הוא גדול אחי דניחא ליה להתהלך במלבושין יקירין להיותו נשוא פנים במושב השרים שישמעו דבריו ויאמרו עליו אדם חשוב ויש גם לאחיו בדבריו הנאה זכה ואין עליו להחזיר ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל בהאשה נקנית ר' בון פשט כלי רגל וכלי שבת מביאין באמצע וחולקין. אמר עולא שומר שמסר לשומר פטור כו' רבא אמר אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר וטוען שנאנס חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה.

מסורת הש"ס

[ב] מנחות לז., [ג] [ספרים ה. וש"נ], [ד] קדושין כה: ב"ב פו:, [ה] ב"מ לו., [ו] [לקמן טו: ב"מ לו:], [ז] [ב"ב קכח.], [ח] [שם קמ.], [ט] לקמן לב: ב"ב מד: (גיטין מא.), [יא] [עי' תוס' מכותות מט: בד"ה הוא ותוס' לקמן קח: קט. ד"ה לוה], [יב] [עי' תוס' ממחות לז. ד"ה שומע], [יג] [פ"א דקדושין סוף ה"ד],

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"ח מהל' בכורים הלכה יז וכפירוש המופ' ממג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יב:

קה ב מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ה ממג עשין כפ טוש"ע מ"מ סי' קלו סעיף ח:

קו ג מיי' פ"י מהלכות נחלות הלכה ג ממג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפח סעיף ח:

קז ד מיי' שם פ"ט הלכה טו ממג שם טוש"ע שם בהג"ה:

קח ה ו מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ד ופ"ד מהל' גזלה ואבידה הלכה יח ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ ובטור סי' שלו ובב"י ממג עשין סח סמג טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף כו וסי' שה סעיף ה וסי' שלו סעיף ט:

קט ז מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ה ממג עשין לד טור ש"ע מ"מ סי' קיז סעיף ה:

קי ח מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

ז. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

רבינו חננאל

אסורה באכילה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. פי' השליא סימן ולד היא בין בזו בין בזו. ודחי' אי ממתני' הוה אמינא דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה וכולה כסימן הולד באשה כך סימן הולד בבהמה. והני מילי לענין אבר מן החי. פי' שליא שיצאת מקצתה ונשחטה הבהמה אותה שליא כולה אסורה באכילה דחיישינן לולד עמה והילוד אסור ואין אני קורא בה כל שבבהמה תאכלו שזה כבר נולד והמקצת חשוב ככולו ובאילו פירש ואבר מן החי הוא אבל לענין טומאה לא חיישינן לולד קמ"ל. אמר ר' אלעזר בכור אדם שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו כי כמת הוא חשוב ותניא כל מי שלא שהה ל' יום באדם הרי זה נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה גרסי' במנחות סוף פ' הקומץ השני [דף לז.] איני והתני רמי בר חמא מתוך שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' ת"ל אך חלק וכו'. אמר עולא אמר ר' אלעזר בהמה נפה נקנית במשיכה כמאן כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זה וזה במשיכה וחוב אמרינן האחין שחלקו מה שעליהם שמין ומה שעל נשיהן ועל בניהן אין שמין פי' שכבר זכו בהן דתנן בפ' שום היתומין [דף כד.] אחד המערער את נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות

לבתר דנפק אמר להו עולא הכי אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי אמר ר"נ אשתמטין עולא הוה עובדא בנהרדעא ואגבו דייני דנהרדעא הוה עובדא בפומבדיתא ואגביה רב חנא בר ביזנא אמר להו ר"נ זילו אהדורו ואי לא מגבינן לכו לאפדנייכו א"ל רבא לר"נ הא עולא הא רבי אלעזר הא דייני דנהרדעא והא רב חנא בר ביזנא מר כמאן סבירא ליה א"ל אנא מתניתא ידענא דתני אבימי [א]פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים [ב]מטלטלין נקנין עם הקרקע [ג]ואינן נקנין עם העבדים לימא כתנאי [ד]מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים [ה]קרקעות ומטלטלין החזיק בקרקע קנה ממטלטלין במטלטלין לא קנה קרקע עבדים ומטלטלין החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה עבדים והתניא החזיק בעבדים קנה מטלטלין מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר [ו]עבדים כמקרקעי דמי ומר סבר עבדים כמטלטלין דמי אמר רב איקא בריה דרב אמי דב"ע עבדים כמקרקעי דמי והדתניא קנה שפיר והדתניא לא קנה בעינן קרקע דומיא דערים מצורות ביהודה דלא ניידי דתנן [ז]נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנהני מילי אמר חזקיה דאמר קרא [ח]ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה איכא דאמרי אמר רב איקא בריה דרב [ט]אידי דב"ע עבדי כמטלטלין דמי והדתניא לא קנה שפיר הא דתניא קנה [י]בעודן עליו וכי עודן עליו מאי הוי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והא [יא]אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה [יב]והלכתא בכפות והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים התם [יג]בעומדין בתוכה מכלל דהאי לא קנה כשאין עומדין בתוכה הניחא להך לישנא דאמר רב איקא בריה דרב אמי עבדי כמטלטלי דמי היינו דאי עומדין בתוכה אין אי לא לא אלא להך לישנא דאמר עבדי כמקרקעי דמי למה לי עומדין בתוכה הא אמר שמואל [יד]מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן וליטעמיך להך לישנא דאמר עבדי כמטלטלין דמי למה לי עומד בתוכה הא

והחזיק בקרקע לא קנה עבדים משום דאין קרקע נקנ' בגמר: **והלכתא** בכפות. [א] וא"ל נמי דמיירי כיון דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת ויש מהני דהוי משתמרת לדעתו כדאמרינן בגיטין פרק הזורק (דף עח.) גבי כתב גט לאשתו ונתנו ביד [ב]עבדו ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה ופריך ישן אמאי הוי גט חצר מהלכת הוא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא אע"ג דמוקי לה בכפות אפ"ה ניעור אינו גט ואין לפרש הלכתא בכפות כלומר לא חשיב מהלכת ולא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל דא"כ דבשאין כפות אייתי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת וכן פ"ה פרק הזורק והלכתא בכפות ובההוא קאמר רבא דניעור אין גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות ושן בעינן:

בעומדין לתוכה. והא דקאמר לא קנה באין עומדין לתוכה ואפ"ה במטלטלין קנה דלא בעינן בגורין במטלטלין דלא ניידי ולקמן דדייקינן והא קי"ל דלא בעינן בגורין מגופה הוה מלי למידק: **למה** לי עומדין בתוכה. פי' על כרחך לא מטעם חצר קנה דסתם עבדים אין משתמרין לדעתו ואפי' עומד בגד שדהו דהוי עבד בלבי רץ כדרכו ומטעם אגב נמי לא קנה דקרקע אין נקנית אגב קרקע ואפי' אמר קני קרקע הסמוכה לתחום ואגבה תקנה העליונה דהשתא הוי זו על גב זו לא קני באגב אלא ע"כ הא דקני היינו מחמת דחשיב כמחובר וא"כ אפי' אין עומדין בתוכה נמי דהוי כעשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן והא דקאמר שמואל בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נד.) לא קנה אלא מקום מכושו בלבד היינו בנכסי הגר דהפקר אבל אם דעת אחרת מקנה אותו קנה הכל והא דקאמר התם דמגר מפסיק היינו נמי בנכסי הגר או במכר ולא נתן להם דמי כולם דדמי כולם בעינן כדמוכח בפ"ק דקדושין (דף מ:):

שאני

לבתר דנפק. ר"נ: **אמר להו עולא.** ליושבין לפניו: **הכי אמר ר' אלעזר אפילו מיתמי.** דעבדא כמקרקעי דמי: **אשתמטין עולא.** נשמטו ממני וירא[ט] משום דס"ל עבדא כמטלטלי דמי ומתירא הוא שמא אקפסתו בהלכות ובקושיות: **הוה עובדא ואגבו דייני דנהרדעא.** אפי' מיתמי: **הא עולא והא ר' אלעזר כו'.** דכולהו סבירי להו כמקרקעי דמו: **מר.** דאמר כמטלטלי כמאן ס"ל: **פרוזבול.** מפרש בגיטין (דף לו.) שתיקן הלל הזקן פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית המלוה: **חל על הקרקע.** דכיון דלא מחוסרי גוביינא וזה כתב לו עליהן שכל חוב שיש לו עליו שיגבנו כל זמן שירצה קיימי ברשותיה דמלוה: **נקנין עם הקרקע.** אם מכר לו קרקע ומטלטלין והחזיק בקרקע קנה מטלטלין אע"פ שלא משך: **ואין נקנין עם העבדים.** שאם החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין ויכול מוכר לחזור במטלטלין. אלמא עבדא כמטלטלי: ה"ג **בקרקע לא קנה עבדים.** ואע"ג דס"ל להלן תנא עבדים כמטלטלין דמי אפ"ה לא קנה אלא מ"מ כ עומד העבד בתוכה כשעה שהחזיק בה כדמתרץ לקמן [ע"ב] שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי: **דומיא דערים מצורות.** דמהאי קרא נפקא לן בסמ' קדושין [כו.] דמטלטלין נקנין בחזקת קרקעות דכתיב ויתן להם אביהם מתנות עם ערי מצורות הלכך בעינן מקרקעי דלא ניידי כי התם: **חצר מהלכת היא.** אינה קונה לגעליה כלום דלאו חצר היא במהלכת: **והלכתא.** הא דמתרלינן דקנה ליה עבד בעודן עליו כגון שהעבד כפות שאינו רואי ליכן דדמי לחצר: **והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים.** ולעיל קתני דלא קנה: **בעומדין בתוכה.** והיא דלעיל בשאין עומדין בתוכה: **הניחא להך לישנא.** דאוקי רב איקא לעיל להיא מתני' דעבדי כמטלטלי דמי כו':

הא

[א] [יבמות לט. גיטין לט. ב"ב סח. קנ.], [ב] קדושין כו., [ג] [ל"ל אמר], [ד] גיטין כא. עח. ב"מ ט.; [ה] קדושין מ. ב"ב סז., [ו] ס"ל לומר בפני, [ז] [קדושין כט.], [ח] [ל"ל וכו'], [ט] [וע' תוס' ב"ב קעה: ד"ה לא], [י] [ל"ל לפניו], [כ] [ל"ל עבדה].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אנא כו' וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן. עי' קדושין דף ה ע"א תוס' ד"ה ומנין שאף בשטר ולקמן דף ע"ב ד"ה אגב: **בא"ד** הוה מצי לספרך. קשה לי על קושיתם הא מתנו בפמוך ד"ה למה לי כו' פי' על כרחך כו'. ביאור דבריהם בהא דאמר' מגלל דאי אין עומדין בתוכה ל"ק דמשמע דזה מדקתני עומדין בתוכה דקנה הוא דקשיא דגם בלא עומדין בתוכה לקני. והיינו דבלא"ה ל"ק דיי"ל דעבד לא הוי כמחובר לקרקע ולא מהני כו חזקה דקרקע אלא מדקני בעומדין בתוכו ע"כ דהוי כמחובר ממילא גם בלא עומדין לקני מדין ' שדות. וא"כ ממילא ניחא דאי עבדי כמטלטלין ניחא די"ל דלא הוי כמחובר ועומדין דקנה מדין אגב ובלא עומדין לא קני מדין חזקה. אף דבדאוריתא הוי בקרקע מ"מ לא הוי כמחובר. אבל למ"ד דכמקרקע א"כ מקני בעומדים בתוכה ע"כ מדין חזקה ומוכח דהוי כמחובר בה קשה דגם בלא עומדין לקני מדין ' שדות ולע"נ:

מוסף רש"י

נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והנושה בחייו עליהן לפי שקיימין ועומדין לפיכך נמכרין עליהן (קדושין כו.). **בכסף ובחזקה.** אם מכר מטלטלין עם קרקע, כיון שקנה נוקח את הקרקע בחזקה משלשה קניינים נקנים מטלטלין עמה (שם). בחזקה, רפק בה פירותיה או דיש אחלה או נעל או פרץ כל שהוא (שם). **וחצר מהלכת לא קנה.** דכי אמור דקנו אלו אדם קונה לו, לאו בחצר מהלכת אמור, דשאני מקרקעי דניידי מקרקעי דלא ניידי (גיטין כא.). כיון שהחזיק **באחת** מהן קנה כולן. וכדמפרש בפ"ק דקדושין (מ:) שמתן לו דמי כולן, דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר הארצות הרי אשתעבוד כולהו לגוקח בשביל מעותיו שנתן לו, ודי לן בחזקה אחד מהן וכדמפרש טעמא דקדנא לאריעא חד הוא, כל הארצות אחזקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד וכמו שהחזיק בכולהו דמי (רשב"ם ב"ב סז.).

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פ"ט מהל' שמטה ויובל הלכה יט סמג לאוין רעא טור ש"ע מ"מ סימן מז סעיף כב:

קיב ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רג סעיף ח:

קיג ג מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ט:

קיד ד מיי' שם הל' יא ועי' בהשגות וכמ"מ טור ש"ע שם סעיף ח:

קטו ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:

קטז ו ז ח מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ט:

קיז ט מיי' שם הלכה יא ועיין שם טור ש"ע שם סעיף ח:

קיח י מיי' שם פ"א הלכה יט סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' קנב סעיף יב:

תורה אור השלם

1. וַיִּתֶּן לָהֶם אֲבִיהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְמִגְדָּנוֹת עִם עָרֵי מִצֻּרוֹת בִּיהוּדָה וְאֶת הַמַּמְלָכָה נָתַן לִיהוֹרָם כִּי הוּא הַבְּכוֹר:

דברי הימים ב כא ג

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה והלכתא בכפות וז"ל כו'. ר"נ ורמב"ם חולק (ועי' בהגר"א מ"מ סי' רג ס"ק עו ובאה"ע סימן קנט ס"ק יט):

רבינו חננאל

וקיימא לן כרבא. אמר עולא הלכה גובין מן העבדים אפי' מן היתומים כו' אמר ליה רבא לרב נחמן הא עולא והא ר' אלעזר והא דיינ' דנהרדעא והא רב אחא בר ביזנא סבירא להו גובין מן העבדים מר כמאן סבירא ליה. אמר ליה אנא מתניתא ידענא דתני אבימי פרוזבול חל על הקרקע ואינו חל על העבדים מטלטלין נקנין עם הקרקע ואין נקנין עם העבדים וקי"ל כרב נחמן. ואמר לימא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים כו'. ותניא אידך החזיק בעבדים קנה מטלטלין כו' והלכתא בכפות קשורות ידיו ורגליו שאינו יכול לזוז ממקומו ומכר לו העבד והכלים שעליו החזיק בזה העבד הכפות קנה מטלטלין שעליו וכו'. והא דתניא החזיק בקרקעות קנה העבדים בעומדים בין ע"פ לנשמר דבמלוה בשטר גובה משום נעילת דלת ובמלוה על פה לא גבי משום דליכא קלא ובשטר אית ליה קלא אבל מיתמי מה לי מלוה ע"פ מה לי מלוה בשטר אלא ודאי כל היכא דגבי מלקוחות משום נעילת דלת גבי נמי מיתמי כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה למ"ד [ו]ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין גבי נמי מיתמי אבל במלוה על פה כיון דלא חש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת וה"פ א"ר אלעזר אפי' מיתמי גבי אפותיקי משום דהוי כקרקע לא מייניה פי' בלא אפותיקי לא גבי אלא מייניה ופריך מייניה [ז]לכול' ומשני באפותיקי וגבי נמי מיתמי ומלקוחות א"נ דקרי מייניה אע"ג דגבי נמי מיתמי כיון דמכח הלוה שעשאו אפותיקי קא גבי[ח]):

זילו אהדורו. חשיב להו כטועה בדבר משנה:

אנא מתניתא ידענא. אע"ג דבכמה דוכתין אשכחן דכמקרקעי דמי לענין אונאה ושבועה אור"י דהכא לא אייר אלא במילי דרבנן ולגבות מיתמי ומלקוחות וסבר שעבודא לאו דאורייתא ולא גבי אלא מדרבנן ולענין פרוזבול [ט] וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן וקרא דערים מצורות אסמכתא בעלמא היא ולקמן דקאמר להך לישנא דאמר עבדא כמקרקעי דמי למה לי עומדים בתוכה למ"ד נמי כמטלטלי דמי [י] הוה מצי למיפרך דהא לא חשיב כמטלטלי אלא לענין מילי דרבנן אלא דבלאו הכי פריך שפיר והא דבעי למידק בפ' המוכר את הבית (ב"ב סח.) אי עבדא כמטלטלי דמי או כמקרקעי דמי ממתני' דהיו בה עבדים ובהמה טולן מכורין ומייתי לה נמי בפרק מי שמת (שם קנ.) גבי מטלטלין של[יא] פלוני לא שייכא הכא אלא כלל דהתם בלשון בני אדם תלינן:

פרוזבול חל על הקרקע. אין כותבין פרוזבול אלא על דבר שאי אפשר לגלותו ואע"ג שכותבין על עצין נקוב (גיטין לז.) כיון דמשיב קרקע לא פלוג רבנן:

מכר לו עבדים וקרקעות. בקנין אגב אייתי דאי מטעם חצר אמאי מפליג בהחזיק בקרקע בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת לדעתו בתרוייהו קני ואי באין משתמרת לדעתו בתרוייהו לא קנה:

בעינן דומיא דערים מצורות. והחזיק בקרקע לא קנה עבדים משום דאין קרקע נקנ' באגב: **והלכתא** בכפות. [א] וא"ל נמי דמיירי כיון דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת ויש מהני דהוי משתמרת לדעתו כדאמרינן בגיטין פרק הזורק (דף עח.) גבי כתב גט לאשתו ונתנו ביד [ב]עבדו ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה ופריך ישן אמאי הוי גט חצר מהלכת הוא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא אע"ג דמוקי לה בכפות אפ"ה ניעור אינו גט ואין לפרש הלכתא בכפות כלומר לא חשיב מהלכת ולא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל דא"כ דבשאין כפות אייתי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אין גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת וכן פ"ה פרק הזורק והלכתא בכפות ובההוא קאמר רבא דניעור אין גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות ושן בעינן:

בעומדין לתוכה. והא דקאמר לא קנה באין עומדין לתוכה ואפ"ה במטלטלין קנה דלא בעינן בגורין במטלטלין דלא ניידי ולקמן דדייקינן והא קי"ל דלא בעינן בגורין מגופה הוה מלי למידק: **למה** לי עומדין בתוכה. פי' על כרחך לא מטעם חצר קנה דסתם עבדים אין משתמרין לדעתו ואפי' עומד בגד שדהו דהוי עבד בלבי רץ כדרכו ומטעם אגב נמי לא קנה דקרקע אין נקנית אגב קרקע ואפי' אמר קני קרקע הסמוכה לתחום ואגבה תקנה העליונה דהשתא הוי זו על גב זו לא קני באגב אלא ע"כ הא דקני היינו מחמת דחשיב כמחובר וא"כ אפי' אין עומדין בתוכה נמי דהוי כעשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן והא דקאמר שמואל בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נד.) לא קנה אלא מקום מכושו בלבד היינו בנכסי הגר דהפקר אבל אם דעת אחרת מקנה אותו קנה הכל והא דקאמר התם דמגר מפסיק היינו נמי בנכסי הגר או במכר ולא נתן להם דמי כולם דדמי כולם בעינן כדמוכח בפ"ק דקדושין (דף מ:):

שאני